

Utdrag ur loggbok Franz Josef Land

Helsingfors-Murmansk

Efter ett kort möte med introduktion och presentation av vår turledare **Natalie Gerami** dagen innan, vaknade vi alla tidigt i går morse för att hinna äta en ordentlig frukost och checka ut innan vi skulle träffas i receptionen enligt avtalad tid - klockan 7.30. Ett solbadande Helsingfors mötte oss utanför dörren och vi klustrade på oss vårt bästa morgonhumör, också detta enligt order.

Vid 7.30 var vi alla samlade och väntades på vår ledare. När det bara var fem minuter kvar till bussen skulle gå gick hjälten **Lasse** på turledar-eftersök. Två minuter efter att han knackat på **Natalies** dörr kom hon utstormandes med håret på ända och sömnen kvar i ögonen. Vår högkvalitativa guide hade missat att ställa om tiden på sin mobil och tagit en extra timmes skönhetsömn (kanske välbehövd?). Vi kom i alla fall till slut med bussen i tid. En riktigt spännande start alltså, var det kanske planerat? – med Natalie får man aldrig tråkigt!

På flygplatsen mötte vi den sjunde medlemmen i vår nybildade familj, **Magnus**, och tillsammans gav vi oss av mot Murmansk (efter att tulltjänstemännen noga sökt igenom **Natalies** väska – vem är hon egentligen den där turledaren?).

I Murmansk har de endast ca 60 dagar sol per år – och vi lyckades timea just en sådan dag. Inte ett moln så långt ögat kan nå.... Kanske inte sandaler av plast, men T-shirt väder var det i alla fall. Vi blev mötta av vår lokala guide **Ekatarina** som bjöd oss på en spännande rundtur av Murmansk.

Murmansk ligger på Kolahalvön i det nordligaste Ryssland, över 68de breddgraden. Här bor ca 500 000 människor och det är den största staden som ligger så här långt norrut. Staden grundades 1915 då en järnväg anlades som sträckte sig fram till Kolahalvön och kom då att kallas Romanov-on-Murman. Romanov-on-Murman döptes om till Murmansk efter oktoberrevolutionen 1917.

Vi besökte muséet (varifrån vi var en aning försenade, eftersom en av de äldre reskamraterna valt att somna utanför i solen och inte stod att finna på ett bra tag, till Ekatarinas milda panik). Vi körde runt denna stad varvad av fallfärdiga träruckel, stora gråa betong-komplex, affärer och restauranger markerade med neonskyltar, spruckna asfaltsgator och dammiga grusvägar. Men i dessa sprickor i vägen hade blommor trängt upp. Vid sidan om grusgatorna spirade varmgrönt gräs och bland alla byggnader fanns oaser av grönska i form av buskar och träd. Det var en mycket intressant dag.

Då vi kom fram till båten välkomnades vi av den trevliga besättningen och visades till våra hytter. Vi fick även ställa tillbaka klockan för att få "isbrytartid". Den som alltså trott att Natalie försovit sig på morgonen insåg nu att hon varit helt med på hur allt låg till, till och med långt innan någon annan... Vi blev tillfrågade vilka grupper vi skulle tillhöra och det ordnades så att vår familj fick vara i samma. **Boel**

kom på vad vi skulle kalla oss och snart gick vi under namnet *Snövit och de sju dvärgarna*. Vi gjorde oss bekväma i våra hytter innan vi gick ut på däck för att se Murmansk försvinna i horisonten.

En trevlig välkomstdrink och en god middag senare var det sedan dags att krypa till sängs. Vi ville alla vara utvilade inför det förestående äventyret!!

Till havs

Efter en behaglig natt stillsamt vaggade i Barentshavets vagg, vaknade vi till vår expeditionsledare **Viktor Boyarskiys** milda stämma. Vi möttes vid frukost där allt från flingor, mjölk, yoghurt, färsk frukt och juice till gröt, ägg, korv, bacon och bröd med pålägg stod serverat. Mums.

Strax efter detta var vi tillbaka i skolåldern kändes det som. Vi befann oss i en stor föreläsningssal med dålig luft packad av folk med anteckningsblock och pennor i färd med tappra försök att hålla sig vakna medan föreläsaren babblade på. Våra kära guider försökte skynda på det hela, men med ca 60 personal att presentera, en massa information att ge och en osedvanligt pratglad kapten, drog det ut på tiden. Vi fick veta massor av viktiga saker och blev även presenterade lite närmare för vårt hem de närmsta två veckorna – Isbrytaren *Kapitan Dranitsyn*.

Kapitan Dranitsyn är en nästan 20 år gammal isbrytare med 24 000 hästkrafter!! Tillräckligt för att bryta isen och ta oss fram till Franz Josef arkipelagen! Hon är 26,5 meter bred, 131 meter lång och har en kapacitet på 100 passagerare. Vi är bara 73 stycken ombord utgörandes av 3 italienare, 1 amerikan, några schweizare, ca 50 tyskar, en snövit och sju dvärgar. Disneyfamiljen blev indelad i en grupp tillsammans med italienarna och amerikanskan och går nu även under namnet **Polarbear** (kärt barn har många namn).

Efter två timmar blev vi utsläppta och då var det dags för en säkerhetsmanöver. Iklädda jacka, mössa och en enorm kycklinggul livväst piggnade vi snart till då vi kom ut i den krispiga luften. Det känns att vi är på väg norrut! Efter detta var det snart dags för lunch och vi visste att alla formella presentationer var över – nu var det äventyret som väntade!

Efter lunchen trodde vi att vi skulle ha en stund för oss själva, då man plötsligt hörde **Polarbear** på bruten engelska i högtalarsystemet. Kunde detta verkligen vara sant? Eller var detta Viktors ryska humor? När han dock upprepade det och sade att björnen stod att finna på styrbord sida blev det fart på oss. Och javisst!! Inte långt från båten fick vi se en stor gräddgul nallebjörn titta upp på oss!! Endast cirka 30 meter bort! Helt otroligt! Vi hinner knappt se vårt första isflak innan vi träffar vår första isbjörn. Det stämmer nog som **Alf** och **Bengt** sade vid lunch – där vi är, är det bäst! Detta verkar även högst troligt eftersom det var **Lasse** som upptäckte den första björnen (uppe på övre däck i alla fall) och **Alf** som upptäckte björn nummer två!! Två björnar på några timmar! Skribenten saknar ord... Franz Josef Land är känt för att vara isbjörnstätt. Anledningen till detta är att det ligger så högt upp att det är väldigt ostört och att packisen dröjer sig kvar länge här. Isbjörnarna behöver isen eftersom det är här de finner sin favoritföda – sälen, och då framförallt vikaren. Sommarperioden är isbjörnens svältperiod eftersom tillgången på säl minskar i samband med att isen smälter. Det är då ganska naturligt att de drar sig till den plats där isen stannar längre.

På eftermiddagen var det dags för vår kända ryska sångerska **Natalia** att stämma gitarren och ta ton till rysk romantik – mycket vackert. Detta följdes av en bildvisning av **Sepp Friedhuber** då han visade vad vi kan komma att se när vi når öarna. Isbjörnsgruppen var sedan inbjuden till Kaptens hytt där vi fick dricka len champagne, äta goda snittar med kaviar och lyssna till kaptens (rövar?)historier.

Hooker Island, Rubini Rock

Detta följdes av en föreläsning av geologen **Franz Gingele**. Han berättade att Franz Josef Land tillhör samma kontinentalplatta som EuroAsien, och att de äldsta stenarna i världen står att finna här uppe i arktis. De kan vara ända upp till 4 miljarder år gamla på vår 4,5 miljarder år gamla jord. En av förklaringarna till detta är att under istiden och efteråt så har isen här uppe skrapat bort de nya stenar som lagt sig ovanpå och därmed lämnat de äldre stenarna på ytan.

För ca 1 biljon år sedan var alla kontinentalplattorna utformade av en enda stor platta som kallas Pangeaplattan. Genom explosioner och utbrott från jordens inre sprack de upp och började pressas mot den position de har idag. Magma som pressas upp ur jordens inre kan vara upp till 1500 grader hett. På grund av att många av de platser man finner i arktis idag har legat mycket längre söderut, så har man hittat rester och fossiler från tropiska växter och djur. Detta förklarar även hur man kan finna kol här uppe.

Dinosaurierna levde för ca 100 miljoner år sedan. De dog ut när istiden började breda ut sig, och den sista istiden började dra sig tillbaka för bara 10 000 år sedan. För att vi skulle få lite perspektiv på detta oföretäligt stora tidsspann, jämförde Frank jordens historia med ett år. Homo sapiens började då existera strax efter middagen på nyår och homo sapiens sapiens en halv minut innan 12slaget! Tänker man på det på det här sättet börjar man undra om vi verkligen gjort så stor skillnad eller är så viktiga som vi många gånger vill tro...

Denna informationsdusch följdes av en god lunch, fyra rätters som vanligt. (Till och med för **Magnus** som annars brukar sluta med femrätters genom sina sedvanliga två desserter...). Efter dessa tre ansträngande dagarna var vi välförtjänta av en siesta innan det var planerat för Dieters föreläsning om fåglar i föreläsningssalen. Livet är bra tufft ibland...

Som den äkta expedition vi är ute på är planer till för att ändras. Dieters föredrag blev tillfälligt inställt. Anledningen var enkel – hur kan man sitta inomhus då man nått paradiset? Utanför värmdes solen och strålarna glittrade i det spegelblanka vattnet. Dimman låg som en vacker ridå bakom oss och olika arter av fåglar kretsade högt ovanför oss. Inte långt borta skönjde vi den vackra siluetten av **Hooker Island**. Det var mäktigt att stå framme i fören och kika ner på isen som förskräckt sprack upp och for åt sidan då vår isbrytare oberört tog sig fram. Det metertjocka täcket tycktes mer påminna om ett tunt lager av kristallflor från där vi stod. Mitt i allt detta passerade vi 80 breddgraden och **Inger** fick syn på den första valrossen.

Inte nog med det ljudet efterlängttade informationen snart i högtalarna. Det var dags för vår första helikoptertur! Spända och ivriga steg vi ombord i den lilla skalbaggeliknande propellerförsedda plåtlådan och innan vi visste ordet av var vi på väg. Lätt som en fjäder steg vi upp och fick skåda *Kapitan Dranitsyn* från ovan där hon gled fram. Det var häftigt att flyga över isen och titta bort mot horisonten.

Se land, passera 80de breddgraden, bryta is, se den första valrossen (för **Inger** i alla fall) och flyga helikopter – givetvis firades det med en liten hytt i hytten efteråt (tur att man har så mycket att fira hela tiden...).

Vid middagstid kom vi fram till **Rubini Rock** i **Tichaja bay** vid Hooker island. Dimman hade dragit in igen, men precis när vi druckit upp vårt kaffe och njutit färdigt av den hemma gjorda glassen så lättade täcket. Vi gick ut på däck och möttes av en majestätisk fågelklippa full av häckande spetsbergsgrisslor och tretågia måsar. Dessutom fick vi syn på en flock **alkekungar** (eller pålsklädda stim som **Boel** uttryckte det). Vi såg **vittrut** och vi såg en **stormfågel** i fjärran.

Därefter stövade vi långsamt genom bukten som upptäcktes av löjtnant Sedov år 1913. Han döpte den då till Tichaja bay vilket betyder lugn bukt. Vi fick även en närmare titt på den gamla ryska forskningsstationen som ligger här. Den öppnades 1929 och byggdes i syfte att delta i det andra internationella polarforskningsåret som hölls 1932 (det första hölls 1882). Den användes bland annat till metrologisk forskning och var då den nordligaste forskningsstationen i världen. Stationen var i bruk fram till 1956 innan man valde att stänga ner den på grund av inte alltför gynnsamt läge för dess avsikt.

Efter denna fullspäckade dag med massor av fantastiska upplevelser (icke att förglömma är att **Alf** upptäckte isbjörn nummer tre och att vi sett en hel del säl på isen!) tog vägen till sängen en naturlig sväng via baren...

Wilczek Island – Hall Island, Cape Tegetthoff

Denna morgon var vädergudarna med oss! Strålande väder stod att finna utanför hyttfönstrena då vi yrvaket drog undan gardinerna. Det var knappt att vi hade ro att äta frukost innan vi ville ut på däck.

Efter en kort briefing började helikoptrarna att lasta folk. Det var dags för vår första landstigning på Franz Josef arkipelagen!! Vi hade stannat utanför **Wilczek Island**. Ön är döpt efter den greve som sponsrade Tegetthoff expeditionen 1873 – Sir Wilczek. Sir Wilczek hade följt med så långt som till Novaja Zemlya ombord på fartyget *Isbjörn*, innan han lät expeditionen fortsätta på egen hand.

Vi klev av på den vackra plats som hade valts till **Otto Krischs** sista viloplats. Krisch var maskiningenjör ombord på *Tegetthoff* och var den enda som omkom under denna farofyllda expedition. Han hade lidit av både skörbjugg och Tuberkulos innan döden slutligen tagit honom. Med ombord på *vår* expedition hade vi släktingar till Krisch och det måste varit väldigt värdefullt för dem att få vörda sin anfader vid denna avlägsna grav. På hans gravsten kunde man läsa:

*Hier ruht
Otto Krisch
Maschinist der arct. Österreichischen Expedition.
Gest. Au Bord des
Schiffes Admiral Tegetthof aun 16 märz 1874 29 jahre alt.
Friede seiner Asche*

Vilket **Anders** flitigt skrivit ner. Även vi fick lov att besöka denna viloplats innan många av oss gav oss av på en efterlängtd bensträckare. Från vår familj följde **Alf**, **Anders** och **Magnus** med som med kikare i högsta hugg höll utsikt efter isbjörnar. **Boel**, **Inger**, **Bengt** och **Lasse** valde att njuta i solen vid denna fridfulla plats.

På promenaden såg vi vackra **Svalbardsvallmo**, **purpurbräcka** och **polarnarv**, som trots karga förhållanden i denna arktiska öken lyckats kämpa sig fram för att le mot oss i solljuset. Vi såg häckande vittrutar, spetsbergs grisslor och **Tobisgrisslor**. Vart vi gick kunde vi även bevittna spår av arktis konung i

form av spillning och rester från kalasanden på sälar. Det var en fantastisk första landstigning och ingen tänkte på att vilja åka tillbaka, innan våra magar upprört gjorde oss påmind av att vi inte fick lov att glömma lunchen...

Champ Island - Wilczek land, Cape Heller

Även denna dag var en fantastisk sommardag med mellan 10 och 20 plusgrader som Victor uttryckte det då han väckte oss. **Magnus** gjorde som man bör en dag mitt i juli – han svirade om till shorts, tog badlakanet och gick ut och lade sig på däck.

Vi befann oss strax utanför **Champ Island** och direkt efter frukost och den sedvanliga briefingens började folk lastas ombord på våra trogna helikoptrar och vi blev flugna till land. Här väntade oss ett otroligt geologiskt fenomen i form av stora klotrunda stenar utspridda över området. Förklaringen som France och Sepp gav oss var att dessa bildas med hjälp av organiska material. Sedimentet där de bildas måste vara mycket jämn och fin, och i detta sediment kan ansamlingar av organiska material uppstå. Denna ansamling har då ett annat Ph-värde än vad sedimentet runt omkring har. Såsom sker i många situationer i naturen, så söker då naturen utjämna ojämnheter. I och med att fossilen utlöser sulfid, vilket är negativt laddat, så attraherar det järnet som står att finna i vätskan i sedimentet. Dessa bildar sedan, genom en kemisk reaktion, Marcasite (FeS). Stenarna vi ser är alltså sandsten där kristalliseringen av marcasite omger sandkornen och håller dem samman.

Många av dessa stenar har den karaktäristiska klotformen beroende på bland annat det jämna, homogena sedimentet som tillåter denna form att skapas. Det beror även på att järnet då det dras in mot kärnan, är attraherat med olika styrka beroende på avståndet till kärnan, vilket leder till ett klotformat resultat. Det finns dock även exempel på den här reaktionen då resultatet inte är helt format på detta sätt. Detta kan då bero på att fossilen varit av en alltför annorlunda form från början, eller att två närliggande fossiler påverkat varandra. Sedimentet har sedan sjunkit undan runt omkring dessa stenklot och de har följt med glaciärer till den plats de idag befinner sig. Mycket intressant! Sedan kan man ju även beakta **Anders** teori om att utomjordingar helt enkelt lagt hit dem.

Anders, Magnus, Alf, Lasse och **Natalie** följde sedan med vår galna expeditionsledare Victor över stenkamrar och korsandes glaciärer där de belönades med vackra utsikter och fler fascinerande stenar. Under tiden följde **Inger, Bengt** och **Boel** med Arne och Dieter och tittade på fåglar då de fick se både **Labbe** och **Prutgåsa**.

Äventyret var dock inte över ännu då **Magnus**, fast besluten att hålla sig till allt man vanligtvis gör i julimånad, slängde av sig kläderna och tog ett dopp i det blå – bland isbitar och snökristaller! När det sedan varit fel på hans kamera gick han oberört i och tog ett nytt dopp för att förevisa denna lilla sommarstund. Det måste sägas att det känns som en ära för familjen att ha en äkta viking ibland oss!

Appolonov – Stolichki – Jackson Island, Cape Norwegia

Vi vaknade som vanligt till Victors god morgon och träffades vid frukostbordet. Vi låg för ankar utanför öarna **Appolonov** och **Stolichki**. Detta område är känt för att vara ett favorittillhåll för valrossar! Strax efter frukost steg vi i våra gummibåtar och gav oss ut i sökandet efter dessa märkliga, förhistoriska djur. Det dröjde inte länge innan vi fick syn på (och korn på – de luktar inte så gott) ett gäng vårtiga fettklumpar som låg och mös i en stor hög på ett isflak en bit bort. De låg där och rapade och kliade sig medan de misstänksamt sneglade på vad det var för underliga varelser som närmade sig. Dessa bjässar

kan bli upp till 3,5 meter långa och väga upp till 1,5 ton! Det var mammor med deras ungar vi såg. Valrossen parar sig i februari och ungarna föds hela 15 månader senare. De stannar sedan med sina mödrar i upp till två år. Vi såg alltså både ungar som bara var ett par månader och ungar som var över året gamla. De klättrar upp på isflaken för att värma sig i solen och ju mer hud ju effektivare – därav utvecklingen av alla cystor och vårtor i huden på valrossar då de blir äldre.

Det var fascinerande att få iaktta djuren på deras egen nivå och vi såg långt över 20 stycken! Dessutom tog vi oss en närmare titt på öarna från vår lilla båt, samt de omkringliggande isbergen i alla tänkbara nyanser av blått. Vi avslutade med att följa kanten av en närliggande glaciär, där vi såg hur den djupblå glaciärisen blandats upp med strängar av sediment och hur den avbröts med jämna mellanrum av porlande vattenfall. Det var fantastiskt att se solen lysa på de omgärdade isbekladdade och glittrande öarna, endast bitvis täckta med ett trolskt dimhölje. En väldigt vacker morgon helt enkelt.

Efter 2,5 timme i båten började dock även den tuffaste av oss att se lite rödnosad ut och vi bestämde oss för att vända tillbaka till hägrande varm fika och lunch. Varna och mätta stod vi sedan uppe på däck bryggan och njöt av den vackra utsikten då en i den tyska alliansen utbröt – I think I see a polarbear. Wait, there are three actually! Natalie glömde bort allt vad formaliteter inför kapten heter och kastade sig över den arma mannen och beordrade honom att sakta ner. Sedan blev det fart! I en handvändning var vi alla ute på däck där vi på nära håll fick se en mamma med hennes två ettårsungar. Superfina! Det var roligt att se ungarnas tappra försök att fånga en säl, fast beslutna att bästa sättet var att ta sats på ett tjugotal meters avstånd och sedan springa allt vad de kunde – kanske skulle de hinna få tag i den innan den försvann ner i hålet i isen. En uppgiven mamma och en besviken **ismås** iakttog också skådespelet.

Vill du läsa fortsättningen av Franz Josef-loggboken där vår grupp bland annat besöker fler historiska platser som Cape Norwegia på Jackson Island där både upptäcksresande Nansen och Jackson satt sina fötter, har fler fantastiska djurmöten och får lära sig mer om geologi och växtlighet? Eller kanske vill du läsa andra loggböcker från Svalbard, Antarktis, Kamtjatka, Mongoliet, Galapagos eller Sydafrika för att nämna några få? Eller helt enkelt ha en egen loggbok skriven från något av dina egna äventyr?

Kontakta www.gerami.se